

Формування ключових та предметних компетентностей учнів на основі впровадження новітніх технологій в навчально-пізнавальну діяльність

Метою початкової освіти є всебічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізичних особливостей і пізнавальних потреб, формування загальнокультурних і морально-етичних цінностей, оволодіння ключовими і предметними компетентностями та наскрізними вміннями, необхідними життєвими і соціальними навичками, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі. Одним із шляхів її реалізації є проблемне навчання, як засіб підвищення пізнавальної активності учнів.

Проблемне навчання – психолого-дидактична система змісту, методів, форм і засобів навчання, яка підвищує активність учнів, сприяє засвоєнню нових знань і способів дії в процесі індивідуального й спільного пошуку, прискорене становлення їхніх пізнавальних потреб та інтересів, гармонійний розвиток творчого мислення, емоцій і волі.

У системі проблемного навчання провідними є такі умови:

- виникнення в учня пізнавальної потреби в оволодінні навчальним матеріалом (тобто бажання вчитися тут слід розуміти буквально); становлення пізнавальної активності учня під час суб'єктивного пошуку більш узагальнених знань, які в свою чергу становлять основу для виконання наступних завдань; актуалізація раніше засвоєних знань і визначення мети пошукової діяльності;
- усвідомлення й суб'єктивне прийняття навчальної проблеми, зосередження уваги на об'єкті пізнання, розгортання процесів розуміння нових властивостей, зв'язків, відношень предметів, що досліджуються під час розв'язання проблемної задачі;
- формування пошукових продуктивних процесів мислення, що включає пізнавальну мотивацію, інтелектуально-вольову активність, відшукання невідомих елементів знань і становлення психічних новоутворень-потреб, мотивів, установок, узагальнень тощо.

Проблемне навчання здійснюється різними методами: монологічним і діалогічним викладом знань, евристичною бесідою і пошуковою самостійною роботою учнів, навчальним диспутом та учнівським дослідженням тощо. Залежно від рівня пізнавальної активності й самостійності учнів, характеру їх співробітництва з учителем, а також взаємовідношень між індивідуальною і спільною пошуковою діяльністю школярів існують такі групи проблемно-пошукових методів:

- демонстраційне розв'язування проблем учителем (викладання знань з елементами проблемності, показовий проблемний виклад, демонстраційний експеримент, діалогічний проблемний виклад);
- самостійна проблемно-пошукова діяльність учнів (учнівське дослідження, навчальний експеримент, розв'язування практичних і теоретичних проблем, виконання дослідницьких завдань);

- колективна проблемно-пошукова діяльність учнів (навчальна дискусія, пізнавальна гра, ситуація емоційного переживання, сюжетно-рольова гра, колективне дослідження);
- спільна проблемно-пошукова діяльність вчителя і учнів (дискусія, частково-пошуковий метод, продуктивний діалог, евристична бесіда, ділова гра, евристичне моделювання).

Організація проблемного навчання забезпечується різноманітними засобами, зокрема технічними засобами навчання, проблемними підручниками або книжками тощо. Для ефективного застосування проблемності необхідно користуватися такими засобами, які дають змогу найкращим чином загострювати пізнавально-сміслові суперечності у свідомості учнів, поряд з відомою інформацією отримують таку, що здатна (за умови високої пошукової активності учнів) забезпечувати подальший розвиток у них проблемного бачення або розгортання продуктивних процесів над розв'язанням навчальної проблеми.

Проблемне навчання включає також систему способів організації пізнавальної активності учнів, а саме: наявність, взаємозв'язок і взаємодоповнення їх індивідуальної, колективної і фронтальної пошукової роботи. Ця система названих способів виступає:

- умовою розвитку інтелектуально-вольових характеристик учнів (критичність мислення, ініціатива, наполегливість);
- моментом пізнання, який реалізує єдність виконавчої і творчої роботи учнів у навчальному процесі;
- стимулом розвитку внутрішніх мотивів учнів й пізнавального інтересу, пошукової активності учнів;
- фактом пізнання, що забезпечує оволодіння учнями знаннями на рівні усвідомлених принципів і закономірностей, формує в них узагальнені поняття та способи дії.

Основними показниками ефективності проблемного навчання є :

- істотне підвищення якості оволодіння учнями навчальним матеріалом і забезпечення можливостей його раціонального використання в нових умовах діяльності;
- формування пізнавальних потреб та інтересів учнів, бажання вчитися;
- розвиток творчих здібностей та емоційно-вольових якостей учнів.

Успішна реалізація проблемного навчання в практиці школи пов'язана з здійсненням педагогічно-доцільного керівництва учнівським пізнанням. Збільшення позитивної і зменшення негативної дії проблемних ситуацій у навчальній діяльності учнів досягається завдяки різнобічному врахуванню залежностей, що існують між компонентами проблемної ситуації та характеристиками в розвитку учня як особистості. Різний рівень трудності проблемної ситуації по різному впливає на розвиток мислення, на мотивоційно-вольову сферу учня. Ефективність розумової діяльності залежить від міри пошукової активності учня, що сприяє усвідомленню суперечностей і з'ясуванню умов їх успішного розв'язання. При достатньо високій мірі трудності проблемних завдань негативному впливу проблемних ситуацій на

розумовий розвиток учня можна запобігти організацією активної взаємодії вчителя з учнем, здійсненням педагогічно правильного керівництва навчальною діяльністю учня. Отже, підвищення ефективності пізнавальної навчальної діяльності учня можливе при раціональному застосуванні вчителем проблемно-пошукових методів навчання.